

Eesti Kunstimuuseumi kogud

Eesti Kunstimuuseumi (EKM) hoole all on Eesti suurim kunstikogu, kuhu kuuluvad kunstiteosed keskaegsetest altarietaablitest nüüdiskunstini. Praegu ligi 60 000 kunstiteosest koosnev kollektsioon sai alguse EKMi loomisega aastal 1919 (tollal Tallinna Eesti Muuseum). Lisaks kunstile kogus muuseum sel perioodil ka muid esemeid, eelkõige etnograafilist materjali. 1920. aastate keskpaigast keskenduti kujutava kunsti ja kultuurilooliste esemete kollektioneerimisele. 1926. aastal võeti vastu otsus, mille kohaselt pidi Tallinna Eesti Muuseum andma Eesti Rahva Muuseumile üle oma etnograafilised esemed ning saama Tartult vastu 19.–20. sajandi kunstiteosed. Tegelikult sai see vahetus teoks alles 1936. aastal.

1920. aastate algupoolel täienesid muuseumi kogud peamiselt haridusministeeriumi ja Tallinna linnavalitsuse deposiitide varal. Alates 1925. aastast sooritas kunstioste ka Kultuurkapitali Kujutava Kunsti Sihtkapital.

Muuseumi algaastail oli eesti kunstnike loomingust kõige arvukamalt skulptor **August Weizenbergi** teoseid, kes Tallinna kunstivarade järelvaatajana oli asunud elama Kadrioru lossi merepoolsesse tiibhoonesse. Pärast tema surma 1921. aastal jäid kõik ta teosed pärandina muuseumile. Kujutava kunsti kogu loomisel oli muuseumi algusaastatel peamine tähelepanu suunatud baltisaksa nimekamate kunstnike loomingu kogumisele. Eesti kunstnike töid saadi ostudena suurematelt näitustelt, ateljeedest ja kunstnike pärandvara hulgast.

Tallinna Eesti Muuseumi ümbernimetamine Eesti Kunstimuuseumiks toimus 1928. aastal. Järgmisel aastal võeti vastu otsus jagada muuseumi kogud maali, skulptuuri (ühes kirikuvaraga), graafika ja joonistuste, rakenduskunsti (sh gildide varad) ning rahvakunsti osakondadeks.

Seoses baltisakslaste väljaasumisega 1939. aastal täienesid kogud peamiselt baltisaksa kunstnike töödega, sest mitmed väljarändajad sõlmisid pariteetkomisjoniga kokkuleppe, et saavad loa teoste väljaveoks Eestist, kui annavad mõned taiesed kingituseks. Näiteks vineerivabrikant **Martin Luther** annetas 61 tööst koosneva graafikakogu. Pärast seda, kui Nõukogude Liit 1940. aastal Eesti annekteeris, sunddeponeeriti tollal juba Riiklikku Kunstimuuseumi kõik baltisakslastest maha jäänud varad.

Tallinna pommitamise ajal NSV Liidu õhuvägede poolt 9. märtsi ööl 1944 süttis kõrvalolevatest hoonetest Narva mnt 4 olev maja, milles asus Eesti Kunstimuuseum. Koos majaga hävis suur arv kunstiteoseid (väidetavalt 3000) ja kultuuriloolise väärtusega esemeid,

sealhulgas eesti kubistide maale, suuremaid skulptuure, peaaegu täielikult mööbli- ja hõbedakogu, samuti raamatukogu, arhiiv ja fotokogu. Enamik EKMi kogudest oli juba enne sõja eest evakueeritud.

Sõjajärgsel perioodil alustati muuseumi kogude reevakueerimist ja uuesti arvele võtmist. Paraku oli poliitiliste otsuste tõttu aastatel 1948–1956 suur osa Eesti kunsti paremikust – Pallase, Eesti Kunstnikkude Rühma kunstnike, Konrad Mägi jt looming – suletud hoidlatesse kui formalistlik kunst. Nn sula ajal alates 1950. aastate lõpust sai ka EKM oma kogusid vabamalt eksponeerida.

1950. aastaks olid välja kujunenud kogud, mis võeti neil aastatel uuesti arvele vastavalt Moskvast saadetud juhtnööridele. Kogud jaotati tehnikapõhiselt: **maalikogu, graafikakogu, skulptuurikogu, tarbekunsti-** ehk rakenduskunstikogu, eraldi võeti arvele ka **väärismetall**.

1980. aastatel algas muuseumis filiaalide sünd ja koos sellega moodustusid ka uued kogud – 1983 Adamson-Ericu abikaasa **Mari Adamsoni** annetusega **Adamson-Ericu muuseumi** kogu, 1984 Kristjan Raua tütre **Helge Pihelga** annetusega **Kristjan Raua majamuuseumi** kogu, seoses Niguliste muuseumi avamisega 1984. aastal ka **Niguliste kogu**, kuhu oli aastate jooksul kogutud erinevatest kirikutest päästetud kunstiteoseid. Enamik Nigulistes eksponeeritud tippteoseid nagu Bernt Notke „Surmatants” ja Hermen Rode Niguliste peaaltar kuuluvad EKMi maali- ja skulptuurikogusse.

1994. aastal taasmoodustatud Eesti Kultuurkapital andis võimaluse omandada kaasaja kunstnike loomingut ja seetõttu loodi muuseumis 1995. aastal **nüüdiskunstikogu**. Suurima osa nüüdiskunsti kogust moodustavad audiovisuaal- ja fotomeediumis loodud kunstiteosed.

Aastal 1997 avati Kadrioru lossikompleksi endises köögimajas erakoguja **Johannes Mikkel** **kolleksiooni** muuseum. J. Mikkel annetas oma 16.–20. sajandi Euroopa ja Idamaade maalist, graafikast ja portselanist koosneva kogu Eesti Kunstimuuseumile sooviga, et kolleksioon säiliks tervikuna ning oleks avatud publikule.

Aastal 2000 avati vastrenoveeritud Kadrioru lossis Eesti Kunstimuuseumi filiaal, mis tutvustab EKMi **väliskunstikogusid**. Sellega seoses moodustati uued kogud, mis eraldati EKMi põhikogudest: **välismaal, välisgraafika, välisskulptuur, välispisiplastika, välistarbekunst ja välismööbel**.

2004. aastal iseseisvus 1980. aastal Eesti Kunstimuuseumi filiaalina avatud Tarbekunstimuuseum. EKM andis vastmoodustunud Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumile üle

kõik Eesti kunstnike loodud tarbekunstiesemed (ca 10 000 eset), v.a Mari Adamsoni poolt Adamson-Ericu muuseumile kingitud tarbekunstiesemed ning hõbedakogusse kuuluvad ja Niguliste Hõbedakambris eksponeeritud teosed.

Kõige nooremaks koguks on aastal 2001 moodustatud **graafilise disaini kogu**, mis sai alguse Eesti disaineri **Guido Mambergi** erakollektsioonist, mille muuseum omandas.

Eesti Kunstimuuseumi kogud on suurel määral kasvanud tänu annetustele ja pärandustele. Lisaks Mari Adamsonile, Helge Pihelgale ja Johannes Mikkelile võime nimetada ka **Alfred Rõudet**, kelle väga esinduslik ning suur Eesti kunsti kogu ja raamatukogu jõudsid muuseumisse 1980. aastal. Viimased suurimad annetused tulid **Stockholmi Eesti Komiteelt**, kes andis üle Eduard Wiiralti pärandi, mis loodud tema eksiiliaastatel, ja **Sven Alur Reinansilt**, kes pärandas muuseumile oma kunstikogu, mis koosneb ligi 200-st 16.–20. sajandil Eesti aladel loodud hõbetööst, baltisaksa kunstnike Eesti ainekulisest graafikast ja Eduard Wiiralti teostest.

Eesti Kunstimuuseumi kogud on leitavad Eesti Muuseumide Veebiväravas <http://www.muis.ee>. EKMi kunstialane raamatukogu on kättesaadav andmebaasis www.ester.ee. Kõrgekvaliteediliste pildifailide kasutamiseks on pidevalt täienev digitaalkogu <http://digikogu.ekm.ee/>. Aastas vastame ligi tuhandele päringule eesti kunstnike ja kunstiteoste kohta, põhjalikuma ekspertiisi puhul aitab meie konserveerimisosakonna juures tegutsev kunstiekspertiisi teenus <http://www.kunstimuuseum.ee/et/konserveerimine/teenused>.